

FORSKNING

BØRN&UNGE

NR 26 | MARTS 2015 | bupl.dk

TEMA: **DEMOKRATI I BØRNEHØJDE**

”Mange pædagoger oplever, at der er for meget styring og fokus på skoleforberedende aktiviteter, mens fokus på børns nysgerrighed og medbestemmelse er gået fløjt. Men den er vi ved at genopfinde.”

Jan Kampmann,
professor ved Roskilde Universitet.

BØRN&UNGE **FORSKNING**

Blegdamsvej 124
2100 København Ø
Telefon: 3546 5100
Telefax: 3546 5099
E-mail: b&u@bupl.dk
www.boernogunge.dk

REDAKTIONEN

Redaktionschef:
Lene Søborg (ansv.)
Redaktion:
Anders W. Christensen
Peter Engelbrekt Petersen
Camilla Mehlsen
Kasper Anthon Sørensen
Grafisk tilrettelæggelse:
Jeanne Olsen

BUP'L'S FORSKNINGSSATSNING

Blegdamsvej 124
2100 København Ø
v/ Konsulent Peter Engelbrekt Petersen
Telefon: 3546 5142
E-mail: pprn@bupl.dk
bupl.dk/forskning

B U P L

Børne- og Ungdomspædagogernes
Landsforbund

Blegdamsvej 124
2100 København Ø
Telefon: 3546 5000
(kl. 9-15)
Telefax: 3546 5039
E-mail: bupl@bupl.dk
bupl.dk

TRYK

Stibo Graphic
Kontrolleret oplag: 64.954
ISSN: 1903-962X

+ forord

DEMOKRATI I BØRNEHØJDE

Børnedemokrati handler om børnenes medbestemmelse og indflydelse.

For pædagoger realiseres dette ofte ved at 'følge børnenes spor', som det hedder i de Reggio Emilia-inspirerede tanker fra Italien. Selvom den tankegang efterhånden er en gammel slager i dansk pædagogik, fortsætter idéerne med at være relevante. Børns ret til medbestemmelse og medindflydelse er vigtig i daginstitutioner, hvilket særlig kom på dagsordenen med FN's børnekonvention, som Danmark tiltrådte i 1991.

Men med de senere års styringstendenser og øgede krav om dokumentation til pædagogerne, er børnenes stemmer trængt i baggrunden. Og pædagoger har mindre tid til at arbejde med at følge børnenes spor. Derfor er det vigtigt, at vi bliver ved med at diskutere børns demokratiske indflydelse og prioriterer at skabe plads til, at børnene kan blive hørt inden for de rammer, der er. Det handler denne udgave af Forskning om.

SKOLEDAGSORDEN PRESSER BØRNEDEMOKRATIET

Citatet fra Jan Kampmann på forsiden slår fast, at der over de senere år er kommet et øget fokus på skoleforberedende aktiviteter helt ned i vuggestuen. Begreber som 'læring' og 'sprogkundsaber' presser børns medbestemmelse i baggrunden. Men ifølge Kampmann er der lys forude. Mange pædagoger er nemlig gode til at inddrage børnenes perspektiver, og rundt om i landet ses masser spændende initiativer, som inddrager børnene: børnemøder, brevkasser, børneinterviews og børnedokumentation. I dette nummer af Forskning kan du for eksempel læse om 'Mosaiktilgangen', hvor de helt små børn inddrages ved, at de tager billeder af sine favoritlegesteder.

PÆDAGOGER BESTEMMER, BØRN MEDBESTEMMER

Kritiske stemmer spørger ofte om det, at følge børnenes spor, så betyder, at børn bare konsekvent skal have lov til lege, hvad de selv vil. Men nej. Selvom idéen om det kompetente barn mange steder står stærkt, så er det pædagogerne, der skaber rammerne for børns medindflydelse. Ved at tænke børnenes perspektiver ind i den daglige planlægning og sørge for at børnene kan komme til orde, skabes grundlaget for et børnedemokrati. Og så må man altid kigge på den konkrete kontekst, i konkrete institutioner, med konkrete børn – Hvad kan lade sig gøre, og hvad kan ikke?

HVERDAGENS DEMOKRATISKE SPRÆKKER

Så hvad kan pædagoger konkret gøre for at indvirke positivt på børnenes demokratiske dannelse? Et klassisk eksempel er samlingen, hvor børn kan komme med inputs og få taleret. Men samlingen bliver ikke demokratisk af sig selv. Inde i bladet giver forsker Marie Højholt sine råd til, hvordan man gør samlingen struktureret, så det ikke ender i 'den stærkeste overlever' eller kaos og kommandoer. Demokrati i børnehøjde kommer altså ikke ved bare at give ordet til børnene. Det kræver kompetente voksne, som følger børnenes spor og på struktureret vis inddrager børnenes perspektiver i det daglige arbejde. Og heldigvis kan demokrati i børnehøjde ikke helt styres, men opstår i hverdagens små sprækker, godt hjulpet på vej af pædagoger.

God læsning!
Lasse Bjerg Jørgensen

”Når voksne siger demokrati, ser de straks Folketingssalen for sig, og det bliver ofte oversat til samlingen som det lille parlament. Samlingen er en vigtig arena for demokratisk dannelse, hvor børn kan komme til orde og sætte deres aftryk.”

Anders Skriver Jensen, forsker ved Aarhus Universitet

SIDE 10-13

Foto: Colourbox

INDHOLD

4 DEMOKRATIET I BØRNEHØJDE ER TRÆNGT

Hvordan står det egentlig til med børnedemokratiet i Danmark?

Jan Kampmann, Eva Gulløv og Stine Lindberg giver deres bud.

10 SAMLET I DET LILLE PARLAMENT

Læs om et klassisk stykke nordisk børnedemokrati i samlingen. Men er den altid demokratisk?

Lektor Marie Højholdt giver gode råd til en god demokratisk samling.

14 NÅR PÆDAGOGERNE STILLER SIG I BØRNEBØRNS SKO

Hvordan ytrer et vuggestuebarn sig?

Læs hvordan pædagoger kan følge de mindste børns spor ved hjælp af blandt andet skattekort.

18 DEMOKRATIET ER ET PUSLESPIEL

Norsk forsker fortæller om puslespillet som en vigtig brik i børns demokratiske dannelse.

DEMOKRATIET I BØRNEHØJDE ER TRÆNGT

Omkring 1980 hørte Danmark til i verdenstoppen, når det handlede om børns medbestemmelse i skoler og institutioner. Siden er den demokratiske topplacering trængt tilbage til fordel for et internationalt fokus på evaluering og læring, mener to forskere. Men der er håb at spore for børnedemokratiet.

AF MIKKEL KAMP

Når cykelrytterne hvert år kaster sig over de vilde bjergetaper i Tour de France, går nogle af de mest visionære i udbrud, og de soler sig i omverdenens interesse. Når de senere på dagen bliver indhentet af hovedfeltet, formår de med nød og næppe at hænge på, men efter et stykke tid genvinder de måske kræfterne og kommer tilbage i førerfeltet.

Sammenligner man den optimistiske cykelrytters situation med danske institutionsbørns muligheder for medbestemmelse, skal de placeres i hovedfeltet. Danmark har været i udbrud, men er det ikke længere.

”Siden 1990’erne har hele statsapparatet og kommunerne fokuseret på læring, forberedelse til skolen, evaluering og dokumentation. Den bevægelse har ikke fokus på børnenes medbestemmelse.”

Jan Kampmann.

”I Danmark har vi en lang tradition for at give de mindre børn medbestemmelse på dag-institutionsområdet. I slutningen af 1970’erne og i begyndelsen af 1980’erne var vi blandt de førende i forhold til demokrati i børnehøjde, og der var stor international interesse for, hvordan vi arbejdede med børns medbestemmelse,” siger professor

Jan Kampmann fra Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning på Roskilde Universitet.

Men allerede midt i 1990’erne mistede Danmark sin førerposition i forhold til børns medbestemmelse, vurderer Jan Kampmann. Det vender vi tilbage til. Først et blik på, hvordan det hele begyndte.

DEMOKRATI MOD TOTALITÆRE TANKER. Skal man pege på én væsentlig årsag til interessen for at opdrage børn til demokrati, er det Anden Verdenskrig, som spiller en stor rolle i efterkrigstidens syn på børns dannelse. Efter krigen var der heftig debat om, hvordan man kunne forebygge, at en stor krig igen ville bryde ud. En del af den debat handlede om, hvorfor der var opstået totalitære regimer i Europa. Blandt reformivrige kræfter som ▶▶

Foto: Colourbox.

DET MENER BØRNE SELV, DE BESTEMMER

Børnerådet gennemfører en række undersøgelser, hvor man spørger et børnepanel. I undersøgelsen 'Regler og medbestemmelse i børnehaven' har børnehavebørn på fire til seks år svaret på spørgsmål om deres medbestemmelse. Her er en række udvalgte resultater:

Er børnene med til at lave regler i børnehaven?

Ja: 32 procent
Nej: 56 procent
Nogle gange: 12 procent

Kan børnene være med til at bestemme, hvor børnehaven tager hen på tur?

Ja og nogle gange: 24 procent
Nej: 76 procent

Må du selv bestemme, hvad du vil lege med?

Ja: 85 procent
Nej: 9 procent
Nogle gange: 6 procent

Kan børnene være med til at bestemme, hvad der serveres til frokost?

Ja og nogle gange: 31 procent
Nej: 69 procent

Kan børnene være med til at bestemme, hvilket legetøj der købes til børnehaven?

Ja og nogle gange: 27 procent
Nej: 73 procent

Må du selv bestemme, hvem du vil lege med?

Ja: 81 procent
Nej: 9 procent
Nogle gange: 10 procent

Kilde: Børnerådet: 'Regler og medbestemmelse i børnehaven', 2012

JAN KAMPMANN

Professor på Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet. Her har han i en årrække beskæftiget sig med børns hverdagsliv i daginstitutioner og blandt andet forsket i børn og køn og arbejdet med børns demokratiske rettigheder.

EVA GULLØV

Lektor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet, og professor ved Universitetet i Agder i Norge. Hun har i mere end 20 år forsket i daginstitutioner. I de senere år har hun beskæftiget sig med institutioners samfundsmæssige rolle og især forsket i deres rolle som civiliseringsagenter.

STINE LINDBERG

Børnefaglig konsulent i Børnerådet, hvor hun arbejder med inddragelse af børn og unge, herunder varetagelse af Børnerådets Minibørnepanel, som består af ca. 1.000 børnehavebørn i Danmark. Hun er hovedkraft bag flere af Børnerådets temaundersøgelser.

”Perspektivet med at opdrage børn til demokrati har næsten ikke været fremme i debatten, som i stedet har handlet om læring og konkurrencesamfund, siden internationale undersøgelser viste, at Danmark ikke lå i top med læsning.”

Eva Gulløv.

kunstnere, akademikere, tidligere modstandsfolk, pædagoger og lærere rettede en stor del af diskussionerne sig mod børneopdragelsen. Argumenterne lød, at det var lydighed og ukritisk accept, der havde dannet grobund for udviklingen af nazismen og fascismen, forklarer Eva Gulløv i artiklen 'Demokrati – en pædagogisk udfordring', hvor hun blandt andet beskæftiger sig med det pædagogiske syn på demokratisk dannelse.

Op gennem 1950'erne og 1960'erne vandt tankegangen om, at forudsætningen for et demokratisk samfund var borgere, der kunne tænke selvstændigt og kritisk, indpas på både børnehave- og skoleområdet. Det førte til store diskussioner, men med udgangspunkt i reformpædagogiske tanker blev der åbnet alternative børnehaver, skoler og seminarier. I skolen blev mantraet, at skolen skulle tilpasses barnet, ikke omvendt, fortæller Eva Gulløv, der er lektor ved Aarhus Universitet og professor ved Universitetet i Agder, Norge.

Også Jan Kampmann peger på de reformpædagogiske tanker, som i løbet af 1970'erne i højere grad udviklede sig til kritiske pædagogiske tanker.

”De kritiske teorier var fremherskende i debatten på det tidspunkt, hvor institutionaliseringen virkelig tog fart. Der var et opgør med institutionsmagten, hvor alle børn skulle sove og spise på samme tid. For at gøre op med institutionaliseringen skulle man se på børnenes interesser både som gruppe og som individer,” siger han.

Den interesse kom fra blandt andre pædagogerne, men Kulturministeriet bidrog også ved at

nedsætte et råd, der arbejdede med at give børn medbestemmelse på både kulturområdet og andre områder.

”Ministeriet tænkte ret radikalt i forhold til børns medbestemmelse på det tidspunkt, også set i et internationalt perspektiv,” fortæller Jan Kampmann.

OPRUSTNING KOSTEDE MEDBESTEMMELSE. I dag er den kritiske tilgang svækket ganske kraftigt, og den udvikling har taget fart siden 1990'erne, fortæller Jan Kampmann, der mener, at flere har bidraget til den proces – også pædagogerne og BUPL.

”Det øgede fokus på børns medbestemmelse gjorde, at pædagogrollen blev lidt utydelig. Og selv om det efter min mening fungerede godt, begyndte nogle at spørge, hvad pædagogerne så skulle være der for, hvis børnene selv skulle bestemme,” siger professoren. Nogenlunde samtidig begyndte BUPL at opruste på professionsfronten.

”BUPL sagde, at man måtte blive tydeligere på, hvad professionen skulle indeholde. Der skete en intern faglig oprustning, hvor pædagogen kom i centrum for arbejdet med barnet. Konsekvensen af både BUPL's og mange pædagogers ændrede fokus var, at man blev mindre opmærksom på børns medbestemmelse.”

Pædagogerne er dog langt fra alene om at fjerne opmærksomheden på medbestemmelsen. En væsentlig forklaring er det voksende fokus på børns læring, vurderer Jan Kampmann.

”Siden 1990'erne har hele statsapparatet og kommunerne fokuseret på læring, forberedelse til skolen,

evaluering og dokumentation. Den bevægelse har ikke fokus på børnenes medbestemmelse, men sætter tværtimod faste rammer om, hvad der skal ske, hvilket gør det sværere at basere aktiviteter på børnenes ønsker,” siger Jan Kampmann.

Eva Gulløv fremhæver dog en positiv begivenhed fra 1990'erne, nemlig FN's børnekonvention, som Danmark tiltrådte i 1991. Konventionen skal blandt andet sikre børns ret til medbestemmelse.

”I 1990'erne blev konventionen ofte fremhævet og brugt, men det sker ikke så meget mere i Danmark. I et land som Norge bliver den brugt meget mere aktivt,” fortæller hun.

SPROGET UDVIKLES TIL SKOLEN. Eva Gulløv er enig i, at rammerne i dag indskrænker mulighederne for at give børn medbestemmelse.

”Rammerne er blevet mere fikserede, og institutionerne har bestemte ting, de skal nå med de enkelte børn. Det skyldes blandt andet den offentlige debat, hvor det i årevis har været meget kritiseret, at for meget har været overladt til børnene i institutionerne. Perspektivet med at opdrage børn til demokrati har næsten ikke været fremme i debatten, som i stedet har handlet om læring og konkurrencesamfund, siden internationale undersøgelser viste, at Danmark ikke lå i top med læsning,” siger Eva Gulløv.

Et eksempel på, at læringsdagsordenen har taget over, er, at hvor man tidligere blandt andet udviklede børns sprog, for at de skulle kunne deltage i diskussioner og komme til orde, sker det i dag i langt højere grad, fordi det enkelte barn skal kunne klare skolens udfordringer.

”Det er et skift fra opmuntring til deltagelse til vurdering af sprogkompetence. Og med dette skift følger også en ændring fra barnets selvforvaltning til pædagogen som barnets forvalter. Det bliver pædagogens opgave at sikre, at barnet får mulighed for at lære de sproglige koder, og dermed er det pædagogen og ikke barnet, der skal definere hverdagens forløb,” forklarer Eva Gulløv. Hun er kritisk over for den udvikling.

”Der sker en institutionalisering af det sociale, som ►►

VIGTIGE BEGIVENHEDER FOR BØRNEDEMOKRATIET

1890

Rundt om i Europa fødes de reformpædagogiske tanker, der ville skabe en ny skole, som i højere grad tog udgangspunkt i barnet.

1945

Efter Anden Verdenskrig fremfører flere det argument, at selvstændige, kritiske unge kunne være et værn mod, at totalitære stater igen skulle opstå.

1963

A.S. Neill udgiver bogen om Summerhill-skolen, hvor pædagogikken er baseret på elevernes vidtgående selvbestemmelse og lærernes tro på, at lysten driver værket, også når det gælder indlæring. Bogen inspirerer lærere og pædagoger i Danmark og resten af Europa.

1970

Den kritiske pædagogik er fremherskende i danske institutioner. Børnene skal være kritiske over for det etablerede samfund og søge indflydelse på deres eget liv.

1991

Danmark tiltræder FN's børnekonvention.

2001

Den første PISA-undersøgelse viser, at danske skoleelever ikke klarer sig så godt som forventet. Det sætter for alvor fart i læringsdagsordenen, der kom til at skygge for børnenes medbestemmelse.

2010

I en undersøgelse fra Børnerådet svarer 56 procent af børnehavebørnene, at de ikke selv mener, de har indflydelse på reglerne i børnehaven.

er en lille smule farlig – også på længere sigt. Det er vigtigt for samfundet, at børn selv får erfaringer med at skabe demokratiske fællesskaber. Man kan ikke bare lære om det i skolen – man skal prøve det på egen krop. Og det gør de ikke i skoler og institutioner, hvor de kommer ind i strukturer, som er defineret på forhånd. De skal ikke selv opfinde

sociale relationer, hvilket el- lers i sig selv rummer kom- petencer, som er gode,” siger Eva Gulløv og understreger, at hun ikke romantiserer en tid, hvor børn i højere grad var overladt til sig selv.

”Men der går erfaringer tabt, som er vigtige i forhold til dannelse til demokratisk praksis,” siger hun.

Eva Gulløv peger også på dårligere normeringer som en faktor, der har skadet demo- kratiet i børnehøjde.

”Der er mindre rum til, at pædagoger kan følge børne- nes interesse og for eksem- pel gå en tur ud i skoven, hvis

en gruppe børn vil det. På grund af færre voksne kan det betyde, at de i så fald skulle efterlade en kollega med mange børn i institutionen. Det fører til mindre børneindflydelse,” siger Eva Gulløv.

DEMOKRATIET SPIRER IGEN. Måske er der nu håb at spore for børnedemokratiet. Stine Lindberg er konsulent i Børnerådet, hvor hun blandt andet beskæftiger sig med børns indflydelse og gennemfører undersøgelser om emnet. Hun oplever, at børnenes medbestemmelse har vind i sejlene i øjeblikket.

”I forhold til tidligere står det godt til med børns medbestemmelse. Emnet er meget på dagsordenen for tiden. Men ude i daginstitutionerne er det meget forskelligt, hvor meget børns medbestemmelse er del af hverdagen. Nogle institutioner arbejder meget med temaet. De holder for eksempel børnemøder

eller tilrettelægger aktiviteter efter, hvad de ser og hører er børnenes aktuelle interesseområder. Om- vendt er det mit indtryk, at mange andre institutioner ikke gør særlig meget – eller ikke forholder sig aktivt og reflekterende til temaet” siger hun.

Selv om medbestemmelsen ifølge Stine Lindberg kommer mere og mere på dagsordenen, er der også tiltag i den modsatte retning. Indtil 2010 var det lovpligtigt i alle dagtilbud at foretage børnemil- jøundersøgelse i et børneperspektiv. Som en del af en proces med at afbureaukratisere dagtilbud- dene blev det i 2010 gjort frivilligt, dog med krav om, at børnemiljøet bliver inddraget i arbejdet med læreplanerne.

”Vi ved ikke, præcis hvad det betyder for børnenes medbestemmelse, men vi kan se, at et redskab, som Dansk Center for Undervisningsmiljø har udviklet til vurdering af børnemiljøet, bliver brugt mindre i dag, end dengang det var et lovkrav. Det kan jo også handle om, at man inddrager børn på andre måder, men der er ingen garanti for, at det sker,” siger Stine Lindberg.

Jan Kampmann ser også optimistisk på børne- demokratiets fremtid.

”Jeg oplever, at der er ved at komme et oprør nedefra. Man er ved at besinde sig på, hvad det er for en vej, man har været på vej ned ad. Mange pædagoger oplever, at der er for meget styring og fokus på skoleforberedende aktiviteter, mens fokus på børns nysgerrighed og medbestemmelse er gået fløjten. Men den er vi ved at genopfinde,” siger han og tilføjer, at han bygger sin opfattelse på undersøgelser, men også på, hvad han hører fra pædagoger og andre i den pædagogiske verden på konferencer og i institutioner.

”De siger, at den centrale styring er blevet for voldsom, og at der er sket en afprofessionalisering af deres fag, fordi de i mindre grad har mulighed for at arbejde efter deres egen dømmekraft og dermed også gribe den dagsorden, som børnene interes- serer sig for,” siger professoren. ○

”Det er vigtigt for sam- fundet, at børn selv får erfaringer med at skabe demokratiske fællesskaber. Man kan ikke bare lære om det i skolen – man skal prøve det på egen krop, på forhånd.”

Eva Gulløv.

NY VIDEN FRA BUPL'S FORSKNINGSSATSNING

Læs BUPL's nyeste tre hæfter til faglig inspiration.

De indeholder for eksempel QR-koder til film, diskussionsspørgsmål og gode råd:

Hvordan kan man støtte og påvirke børns venskaber? Og hvordan kan det ses som en pædagogisk-didaktisk faglighed?

Hvordan er dansk pædagogisk praksis anderledes end engelsk og ungarsk?

Hvordan navigerer man mellem hensynet til det enkelte barn og fællesskabet i hverdagen?

Du kan downloade dem gratis på bupl.dk/forskning

Medlemmer kan gratis bestille trykte eksemplarer ved at maile til Kasper Sørensen på kps@bupl.dk

Nyeste SFI-rapport

I slutningen af 2014 udkom den BUPL-støttede SFI-rapport ”Daginstitutionens betydning for børns udvikling”. Den kan downloades gratis, eller købes til levering på SFI's hjemmeside:

Søg på rapportens navn her sfi.dk/sfi-rapporter-3278.aspx

På vej i foråret 2015

To forskningsprojekter om størrelse og kvalitet i institutioner: ”Pædagogisk kvalitet i små og store institutioner” – Charlotte Ringsmose og Grethe Kragh-Müller (DPU)

”Ledelsesspænd på daginstitutionso- mrådet – størrelse, faglig kvalitet og trivsel” – KORA

Hold øje med fyraftensmøder og materialer i nyhedsbrev og på hjemmesiden bupl.dk/forskning

SAMLET I DET LILLE PARLAMENT

Sang og samtale i en rituel rundkreds lærer små børn om medbestemmelse. Men samlingen kræver mere pædagogisk planlægning, hvis den skal være demokrati i børnehøjde og ikke kun træne børn i at tie, mens andre taler, lyder det fra to forskere.

AF ANNETTE HAUGAARD

”Elias er her, Sofia er her, Mathias er her,” synger både store og små i det, som nærmest er blevet en kendingsmelodi for den rundkreds, der er kendt som samlingen i børnehaver, vuggestuer og dagplejer.

Det er den mest udbredte pædagogiske aktivitet til at opfylde dagtilbudslovens formål om at lære børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati. For i samlingen sluttes cirklen omkring et fællesskab, hvor sang typisk ledsages af voksne spørgsmål, der opfordrer børn til at tale foran andre, søge indflydelse på deres hverdag og fortælle om det, de ved, og det, de er.

”Når voksne siger demokrati, ser de straks Folketingssalen for sig, og det bliver ofte oversat til samlingen som det lille parlament. Det er en vigtig arena for demokratisk dannelse, hvor børn kan komme til orde og sætte deres aftryk,” siger postdoc Anders Skriver Jensen fra Institut for Uddannelse og Pædagogik ved Aarhus Universitet. Han har i flere år arbejdet med dannelse og demokrati i børnehaver, blandt andet i forskningsprojekterne ’Kritisk-demokratisk børnehavepædagogik’ og ’Barnet i Centrum’.

Hvis samlingen skal opdrage til medbestemmelse, kræver det imidlertid planlægning. For selv om demokrati også handler om at blive disciplineret til at

sidde stille og vente på sin tur, kan det ikke stå alene.

”Samlingen er fantastisk og nødvendig som et sted, hvor man både dannes og lærer at stå frem og være på, men også at lytte og tage hensyn til hinanden. Af mange grunde bliver samlingen bare tit organiseret lidt på gefühl uden didaktiske overvejelser, og derfor ender det let med uro, kedsomhed og skældud,” siger Marie Højholt, der er lektor på Pædagoguddannelsen Aarhus ved VIA University College og forsker ved forsknings- og udviklingscenteret for sprog, læsning og læring samme sted.

RUNDKREDSER TILBAGE. Samlingen stod særlig stærkt i 1970’ernes institutioner, hvor den strukturerede pædagogik levendegjorde tidens idealer om fællesskab og ligeværdighed. I de følgende årtier forsvandt den voksenstyrede rundkreds næsten, fordi selvforvaltning og forestillingen om det kompetente barn satte rammerne fri, men nu er samlingen tilbage. I 2011 svarede 87 procent af de adspurgte børn mellem 4 og 6 år i en undersøgelse fra Børnerådet, at deres børnehaver har et forum, hvor børn skiftes til at få lov til at sige noget.

”Rundkredspædagogik har været brugt politisk som en nedsættende term, men samlingen vinder indpas igen i dag, fordi det forpligtende samvær kan bruges i forhold til de pædagogiske læreplaner og det øgede fokus på skoleparathed, men også fordi samlingen giver gode muligheder for dannelse,” siger Marie Højholt.

Ifølge Anders Skriver Jensen er demokratisk dannelse en central forpligtelse for danske dagtilbud, som i den tyske didaktik og pædagog Wolfgang Klafkis forståelse rummer tre elementer: Vi skal lære børn evnen til selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet, for det er egenskaber, vi ønsker hos voksne i et demokrati.

Selvbestemmelse er at få lov til at bestemme over forhold, der vedrører en selv. Medbestemmelse handler om at kunne præge den fælles dagsorden og komme hinanden i møde, med hensyn til hvad man skal lave og være sammen om. Solidaritet er måske et lidt bedaget udtryk, men man kan godt

arbejde med nogle forformer til solidaritet såsom hjælpsomhed og empati, forklarer Anders Skriver Jensen og understreger, at demokratisk dannelse ikke bare er vigtigt for samfundet, men også for barnets udvikling:

”Barnet selv har en interesse i at kunne komme til syne i verden og blive anerkendt som den, det er. Det er kun muligt, hvis vi laver nogle rammer og

” Rundkredspædagogik har været brugt politisk som en nedsættende term, men samlingen vinder indpas igen i dag.”

Marie Højholt

er sammen med børn på en måde, hvor vi inviterer deres perspektiv ind. Det kan ske i samlingen, men også i alle andre aktiviteter hen over en dag.”

FRA ÆBLE TIL TIGER TIL URO. Det er dog langt fra altid, at samlinger lykkes som minidemokrati. Det viser Marie Højholts videooptagelser fra forskellige børnehaver, som hun filmede i 2011 til et forskningsprojekt. Et af stederne tager en pædagog lidt tilfældigt et vendespil ned fra hylden om morgenen og bruger kortene som afsæt for en samtale i rundkredsen med 16 børn i alderen tre til seks år.

”Er der nogen, som kan fortælle en historie om det, der er på billedet?” spørger pædagogen.

5-årige Linea rækker hånden i vejret, men kan alligevel ikke sige noget, da hun får ordet. Flere andre svarer i munden på hinanden, at kortet viser et æble, og lille 3-årige Sune fortæller, at han har set en tiger. Pædagogen griber udsagnet, og så handler samtalen pludselig om zoologisk have. Inden længe løber nogle drenge brølende rundt som vilde dyr, andre gaber langtrukket, og en gruppe piger irriterer hinanden med prik i siden. Samlingen er endt i råbende børn og irettesættende voksne.

”Det ser ud til, at uro opstår, når der er for mange spor på en gang og samlingen er for strukturløs. Men det kan også ske, hvis samlingen er meget ▶▶

DAGTILBUDSLOVENS FORMÅL, § 7, STK. 4:

Dagtilbud skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber og samhørighed med og integration i det danske samfund.

MARIE HØJHOLT

Lektor på Pædagoguddannelsen Aarhus, VIA University

College. Hun underviser blandt andet i sprog, sprogpedagogisk arbejde, kultur og kommunikation og forsker i programmet 'Sprogpedagogisk arbejde i dagtilbud'. Her forsker hun med studerende som assistenter i børns sprogtiltagelse og sprogpedagogiske tilgange med fokus på dialog mellem børn og voksne i daginstitutioner.

ANDERS SKRIVER JENSEN

Postdoc på Institut for Uddannelse og

Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet, og ansat i forskningsprogrammet LOBS, Læring for Omsorg, Bæredygtighed og Sundhed. Han forsker særligt i didaktik på 0-8-årsområdet og har blandt andet medvirket i forskningsprojekterne 'Barnet i Centrum' og 'Kritisk-demokratisk børnehavepædagogik' og deltager nu i 'ValuEd', et nordisk forskningsprojekt med fokus på blandt andet demokrati i dagtilbud.

struktureret og uden et indhold, som passer til børnene. Uro er børns måde at vise, at de ikke får noget ud af det," siger Marie Højholt.

Anders Skriver Jensen genkender billedet af samlinger, der savner fokus og klare spilleregler.

"I demokratiets navn kan man få skabt et uformelt samvær, hvor de samme børn altid kommer til orde på bekostning af andre, fordi man ikke vil overgå det skoleagtige med at række hånden op. Alle børn skal ikke have fem minutters taletid hver gang, men i et demokratisk perspektiv er det vigtigt, at man oplever den fælles samling som et sted, hvor alle kan bidrage og sige deres mening," siger han.

EN KONKRET PLAN I KUFFERTEN. Grundig pædagogisk planlægning er grundlaget for en samling med plads til medbestemmelse, lyder det fra både Marie Højholt og Anders Skriver Jensen.

"Vi skal ikke skemagere alt pædagogisk arbejde, men der skal selvfølgelig være tænkt en plan for, hvad målet er med samlingen, og hvordan man når derhen. Så kan den voksne være fintfølelse over for børnenes ønsker og samtidig holde fast i sit eget projekt," siger Anders Skriver Jensen.

I sit arbejde med blandt andet forskningsprojekterne 'Kritisk-demokratisk børnehavepædagogik' og 'Barnet i Centrum' har han set eksempler på, hvordan børnehaver og dagplejere gør samlingens omdrejningspunkt helt konkret ved hjælp af en kuffert. Heri ligger der genstande som symboler på en sang, en leg eller en fælles oplevelse, børnene kan vælge ud og sætte på dagsordenen som det, gruppen gør eller taler om.

"Jo yngre børn er, desto hårdere må de voksne

arbejde på, at børnene kan se indholdet af samtalen for sig og også gerne røre ved det," siger Anders Skriver Jensen.

Kufferten minder om den følepose, man stak hånden ned i og talte ud fra ved samlinger i Marie Højholts egen børnehave i 1970'erne.

"Jeg havde blandt andet en konkylie, fjer fra en skovskade og en blomme med til posen. Det var didaktisk set en fin måde at forbinde barnets hjemmeliv med institutionen og give mulighed for at vise fællesskabet, hvad der var vigtigt for den enkelte," siger hun.

ALDRIG FOR LILLE TIL DEMOKRATI. Selv om samlingen er en fast ramme om børns medindflydelse i mange dagtilbud, kan demokratisk dannelse vokse frem på andre måder.

"Der gemmer sig potentielt demokratiske hændelser hele dagen, også når man spiser sammen, er i garderoben, på legepladsen eller børn imellem i leg. Det handler om at få øje på sporene. Man kan skelne mellem de store fællesskaber som samlingen og de små fællesskaber, og du skal føle dig mødt, set, hørt og velkommen flere steder," siger Anders Skriver Jensen.

Han nævner til eksempel to børnehavedrenge, der er gået på skrotværkstedet for at bygge et lasergevær. "Hey, skal den ikke have et håndtag her?" spørger den ene dreng, og den anden griber straks en rød tusch og spørger, om den kan bruges. Kort efter får fantasien geværet til at skyde med grøn slim, som de former ud af gummimasse.

"Det er tydeligt et fælles projekt, som begge bestemmer over og har indflydelse på. De giver hinanden plads til at udforme det og bestræber sig på at komme hinanden i møde. Det er demokratiets væsen som samtale, hvor det ikke handler om at stemme om tingene og lade flertallet bestemme. Man bliver aldrig for ung til demokrati, så børn i vuggestue og dagpleje er ikke for små til at fatte det, for demokrati skal ikke fattes, men være et fundament for hverdagen og i de pædagogisk tilrettelagte aktiviteter," siger Anders Skriver Jensen. ●

GODE RÅD TIL DIN SAMLING

1 Læg en plan

En meningsfuld samling kræver, at man planlægger i større grad, end det typisk sker. Selv om pædagogers forberedelsestid er knap, kan nogle stuemøder bruges til at overveje, hvad hensigten er med samlingen i næste uge? Hvad skal det handle om? Hvem skal være med? Hvilke tegn vil vi se på, at det giver mening for børnene?

2 Lav mindre grupper

Det er svært at fange 16 børn på en gang, så del dem op. 3-årige har brug for et mere kropsligt element som sang, bevægelse og leg og skal måske ikke sidde på numsen, tie stille og række hånden op, men det kan børn på 5 år godt. Afhængigt af dagsordenen kan det også give mening at have piger og drenge hver for sig eller lave mindre grupper ud fra interesser.

3 Gør dagsordenen konkret

Hvis emnet er æbler, så spis dem, duft til dem, eller fold et stort stykke papir ud med en masse farvekridt, så børnene kan tegne et frugttræ, imens de fortæller, hvad de ved om æbler, eller hvad man kan bruge dem til. Små børn motiveres, når indholdet giver mening for dem – de kan begribe det konkret og sanseligt og håndtere de opgaver, de får.

4 Spørg om børnenes dagsorden

Hvis vi mener demokrati og deltagelse, må samlingen udvikles i balance mellem voksnes intentioner om socialisering, læring og dannelse og børnenes input. Spørg dem, hvad de kunne tænke sig at lege eller synge. Hvad er de særligt optaget af for tiden? Er de interesseret i at snakke om billederne i skoven eller gravkøen, de så på en tur for nylig?

5 Tjek virkeligheden

En didaktisk tilgang kræver, at man kan se sin praksis udefra, og det kan man ikke midt i en samling med 15 børn. Sæt et kamera op, og se, hvad der faktisk sker. Hvad gør de små kroppe? Hvornår bliver de fanget? Hvad er min egen rolle? Kan børnene se på mig, at der skal være ro? Hvem overser jeg? Diskussionen med kollegerne er også en måde at genopfriske sine egne fagbegreber på.

Kilde: Marie Højholt

”Der gemmer sig potentielt demokratiske hændelser hele dagen, også når man spiser sammen, er i garderoben, på legepladsen eller børn imellem i leg.”

Anders Skriver Jensen.

NÅR PÆDAGOGERNE STILLER SIG I BØRNEPERSPEKTIVER

Selv om børn er for små til at tale eller har svært ved at udtrykke sig, kan de godt give deres mening til kende. Pædagogisk arbejde med børneperspektiver er en anden måde at tænke demokrati på, viser et projekt om børneperspektiver, der har ført til en række små forandringer i hverdagen.

AF MIKKEL KAMP

Igen og igen kravler børnene op i vindueskarmen og hopper ned i puderne. Men vindueskarmen er skrøbelig og i fare for at blive ødelagt. Konsekvensen kunne have været et forbud mod at klatre op i vindueskarmen. I stedet ankommer en tømmer og forbedrer vindueskarmen, så den bliver stærkere og bedre at hoppe ned fra. Det er et af mange eksempler på, at pædagoger har sat sig i børnenes sted og ageret ud fra deres synsvinkel, fortæller Persille Schwartz, som er specialkonsulent i enheden for dagtilbud til børn på Danmarks Evalueringsinstitut (EVA).

Hun er ved at lægge sidste hånd på projektet 'Pædagogisk arbejde med børneperspektiver i dagtilbud', hvor ti pædagoger fra fem forskellige institutioner med børn fra nul til seks år har ind-

”Pædagogerne er kommet frem til, at det, de tidligere oplevede som et børneperspektiv, var deres eget voksenperspektiv på barnet.”

Persille Schwartz.

draget børnenes synspunkter i pædagogikken. I projektet har børnene lært pædagoger, hvad de skal gøre, for at hverdagen i dagtilbuddet bliver mere inspirerende, involverende og vedkommende for børnene. Det systematiske arbejde har ændret pædagogernes måde at se børnene på.

”Pædagogerne er kommet frem til, at det, de tidligere oplevede som et børneperspektiv, var deres eget voksenperspektiv på barnet. Nu er de blevet mere bevidste om at se situationer fra børnenes perspektiv. De prøver virkelig at stille sig i børnenes sko,” siger Persille Schwartz.

DE USYNLIGE BØRN. Udfordringen er i høj grad at finde ud af, hvad der rent faktisk optager børnene. Det kan være svært, når nogle børn ikke har udviklet et sprog endnu eller ikke giver deres mening til kende. Løsningen er at lade børnene udtrykke sig på måder, som passer til det enkelte barn.

De engelske forskere Alison Clark og Peter Moss har udviklet mosaiktilgangen, som er en metode til at samarbejde med barnet om at forstå et barns oplevelser via barnets foretrukne udtryksformer. På den måde kan kunstneriske eller kropslige udtryk tælle på lige fod med, hvad barnet siger. Dermed kan barnet også blive hørt, selv om det har svært ved at udtrykke sig verbalt. ▶▶

Foto: iStockphoto.

PÆDAGOGISK ARBEJDE MED BØRNEPERSPEKTIVER

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) undersøger i projektet 'Pædagogisk arbejde med børne-perspektiver', hvordan pædagoger kan blive kloge på deres praksis ved systematisk at inddrage 0-6 årige børns perspektiver på deres hverdag i dagtilbuddet.

Projektet har taget udgangspunkt i den såkaldte 'mosaiktilgang', hvor børn spiller en aktiv rolle i indsamling af data. Mosaiktilgangen er oprindeligt udviklet af forskerne Alison Clark og Peter Moss i en forskningskonkret. I dette projekt er tilgangen i samarbejde med pædagoger fra fem dagtilbud videreudviklet og tilpasset, så den kan anvendes i en dansk pædagogisk kontekst.

EVA har i projektet fået viden om, hvordan kompetence til at arbejde med inddragelse af små børns perspektiver kan blive udbredt i daginstitutioner, og hvordan børns institutionsliv kan ændre sig markant ud fra pædagogernes nye indsigter i børnenes oplevelser. På baggrund af denne viden udvikler EVA et webbaseret produkt, der skal støtte andre dagtilbud i landet i at arbejde systematisk med børneperspektiver ud fra mosaiktilgangen.

Læs mere om projektet på eva.dk

Inspirationen til projektet kom, da Persille Schwartz mødte Alison Clark, der har arbejdet med tilgangen i sin forskning på London Open University. I dette projekt har EVA videreudviklet systematikken i tilgangen og i samarbejde med Alison Clark og ti pædagoger udforsket, hvad den kunne føre til i en dansk sammenhæng.

"Vi har arbejdet med de 'usynlige børn', som normalt ikke kommer til orde. Dem, som pædagogerne ikke har en god fornemmelse af, måske fordi de er nye eller bare ikke byder så meget ind. Pædagogerne har valgt et fokusområde for at finde ud af, hvad der optager børnene. Det kan for eksempel være at finde ud af, hvor børnene kan lide at lege," fortæller Persille Schwartz.

Fokusområdet undersøger pædagogerne blandt andet ved at spørge børnene, lade dem tegne, tage billeder eller observere børnenes handlinger. På den måde bygger de en mosaik op omkring hvert enkelt barn. De indsamler data om barnet via forskellige tilgange, der passer til barnet.

"Det er netop en pointe, at metoderne ikke ligger fast på forhånd. For de mindstes vedkommende kan man måske observere, hvor de bevæger sig hen, og lytte efter, hvor de udtrykker begejstring. Nogle har lavet såkaldte skattekort, der viser, hvor børnene har været, og det giver grundlag for en dialog med børnene om, hvad der er på spil for dem, når de er forskellige steder i institutionen. Det inspirerende ved tilgangen er, at den forudsætter, at pædagoger på baggrund af deres faglighed afstemmer og finder nye måder at involvere barnet på gennem

det enkelte barns foretrukne udtryksformer," siger Persille Schwartz.

DEMOKRATI I BØRNEHØJDE. Resultaterne bruger pædagogerne ikke straks til at lave ændringer i institutionen, da det reelt kun er en mindre del af børnene, der har udtrykt sig om emnerne. Derfor bliver de andre børn senere 'spurgt' om det samme efter nogle af de samme metoder, hvor de voksne blandt andet observerer, om resten af børnegruppen er glade for de samme steder eller aktiviteter som børnene, der før var 'usynlige'.

"Det er en anden måde at tænke demokrati på. Børnene bestemmer ikke. Beslutningskompetencen ligger stadig hos de voksne, for det er de voksnes ansvar, at nye tiltag kommer hele børneflokket til gavn. Men børnene kommer med input, som pædagogerne indarbejder i pædagogikken og hverdagen i institutionen," siger Persille Schwartz.

Tilgangen skulle gerne understøtte børnenes lyst til at deltage i en slags demokratisk proces.

"Demokrati er ikke kun at få lov at sige højt, hvad man gerne vil. Det vigtige er, at børnene oplever at blive set som nogle, der kommer med noget betydningsfuldt, og at de har indflydelse. Tanken er, at det understøtter deres lyst til at spille ind og dermed deres evne til at leve i et demokratisk samfund. I projektet har vi set, at børn, der tidligere var tilbageholdende, nu indtager et rum på en helt anden måde, når de kommer ind i det," siger Persille Schwartz.

Hun er bevidst om, at børns fokus hurtigt kan skifte, så det, der er interessant i dag, ikke nødvendigvis er det i morgen.

"Vi prøver ikke at finde sandheden. Tilgangen handler om, at pædagogerne kan blive nysgerrige

”Demokrati er ikke kun at få lov at sige højt, hvad man gerne vil. Det vigtige er, at børnene oplever at blive set som nogle, der kommer med noget betydningsfuldt, og at de har indflydelse.”

Persille Schwartz.

i forhold til, hvad der optager børnene. Det er små opmærksomheder på, hvad de interesserer sig for," siger hun.

SMÅ BØRN KAN VÆLGE SANDKASSEN FRA. Netop fordi projektet og tanken bag mosaiktilgangen ikke er at finde store forkromede sandheder, har der været mange små effekter i institutionerne. En pædagog lavede en optegnelse af legepladsen og kortlagde, hvor børnene var henne, når de legede. Den viste, at børnene stort set ikke brugte et bestemt sted, som egentlig var tænkt som område til bevægelse. Da pædagogerne spurgte børnene hvorfor, var svaret, at der lå en masse små sten, som de slog sig på.

De toårige har blandt andet taget billeder af, hvad de godt kan lide, og pædagogerne har genbesøgt stederne sammen med barnet. En pædagog laminerede billeder af forskellige steder på legepladsen og satte et billede af gyngen op på gyngestativet, et billede af sandkassen på sandkassen og så videre. Hun lavede også en række spillekort med de samme billeder, som børnene kunne kigge på, inden de skulle på legepladsen

"Børnene kunne så vælge et billede og på den måde rent fysisk markere, hvor de ville hen. De helt små børn bliver for eksempel placeret i sandkassen, men tænk nu, hvis de var mere interesserede i gyngen. Det her er en måde at få en indikation af deres interesser på, så de får indflydelse på, hvor de kommer hen på legepladsen," fortæller Persille Schwartz.

FEM ER IKKE VIGTIGERE END TRE. Pædagogerne har ifølge Persille Schwartz i høj grad bidraget til, at projektet er foregået på børnenes præmisser, men ikke alt har været let.

"Nogle pædagoger har kæmpet lidt med, at det ikke handler om at finde en sandhed om barnet. Vi kommer ikke frem til, om et barn er god eller dårlig til noget. Vi får indblik i, hvad der er på spil for barnet, og dermed indsigt i, hvordan institutionsmiljøet understøtter eller modarbejder barnets bestræbelser."

Samtidig har flere pædagoger bekymret sig om, hvordan de kan undersøge børnenes interesser og spørge ind til dem uden selv at komme til at påvirke børnenes svar. I det hele taget har de etiske spørgsmål været i højsædet.

"Der har blandt andet været diskussioner om, hvordan man fortæller forældre, at man vil arbejde med deres barn i dette projekt. Flere har været overraskede over, at forældrene viste sig at være meget positive," siger Persille Schwartz.

En anden udfordring har været, at flere har haft en naturlig trang til at konkludere, at det, fem børn har udtrykt, er vigtigere, end hvad tre børn har udtrykt.

"Men sådan er det ikke. I projektet indsamler vi kvalitative data, og dem kan man ikke kvantificere. Alle kvalitative input er lige relevante. Det vigtigste er, at de voksne anstrenger sig for at forstå alle børnenes oplevelser og bruger det som feedback på, hvordan de kan indrette deres egen praksis, så den i endnu højere grad harmonerer med børnenes ønsker og behov," siger konsulenten fra EVA. ●

PERSILLE SCHWARTZ

Specialkonsulent i enheden for dagtilbud til børn på

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), hvor hun blandt andet arbejder med forskningsdatabasen 'Nordic Base of Early Childhood Education and Care' og leder projektet 'Pædagogisk arbejde med børneperspektiver i dagtilbud'.

DEMOKRATIET ER ET PUSLESPIL

Når børnehavebørn lægger puslespil, styrker det deres demokratiske dannelse. Børnenes vekslen mellem samarbejde og konkurrence lærer dem om ligeværd og fællesskab, viser et norsk forskningsprojekt.

AF JULIE HARDBO LARSEN

”Livet er et puslespil, der skal samles. Nogle brikker bliver væk undervejs, mens andre altid er at finde.” Sådan lyder et klassisk citat af den græske filosof Sokrates. Ser man på et norsk forskningsprojekt, fristes man til at sige: Demokratiet er et puslespil, der skal samles – sammen.

Den norske forsker Liv Torunn Grindheim har undersøgt puslespillet som pædagogisk aktivitet og konkluderer, at puslespil ikke bare handler om at stimulere barnet kognitivt. Mindst lige så vigtigt er det, at puslespil er en demokratisk øvelse. Liv Torunn Grindheims undersøgelse fra en norsk børnehave er en del af et forskningsprojekt om børnehaven som en arena for dannelse, og projektet viser, at når børn lægger puslespil, er det ofte et fælles projekt og en øvelse i ligeværd og fællesskab.

VI VANDT! Liv Torunn Grindheim oplevede, at selve aktiviteten – ’puslingen’, som de norske børn kaldte det – var det væsentlige for børnene. Hvis puslespillet var svært, lagde børnene det oftest i fællesskab. Jo

nærmere en afslutning de kom, jo mere interessant blev det at være med. Samtidig med at det for det enkelte barn handlede om at være den, der lagde den sidste brik, handlede det også om at opnå et fælles resultat.

”Børnene sagde ’Århh, vi vandt’, når de var færdige med puslespillet. Ikke ’jeg vandt’, men ’vi vandt’. Puslespillet blev en udfordring, de havde overvundet i fællesskab,” siger Liv Torunn Grindheim.

Hun observerede, at når børnene legede med de lette puslespil, lagde de dem hver for sig, og så handlede det om at blive færdig først – men ikke for længe før den anden, for så var legen slut.

”Det skete ofte, at hvis den ene var meget hurtigere end den anden, blev hun bedt om at lægge puslespillet to gange. Der var ligeværd i at følges ad og blive færdige samtidig,” siger Liv Torunn Grindheim.

INGEN KONKURRENCE UDEN LIGEVÆRD. At samspillet om brikkerne handler om demokrati, fællesskab og ligeværd, kom eksempelvis til udtryk ved, at ikke alle deltagelsesformer blev accepteret.

”Det accepteres ikke at stikke af med en brik for at undgå at tabe eller at løbe rundt og råbe ’losers’

til dem, der taber, hvis man har vundet. Det er konkurrenceelementet, der gør det interessant at være med, men samtidig er samarbejde og ligeværdighed nødvendigt. Hvis et barn bryder de uskrevne regler, gider de andre ikke lægge puslespil med det barn.

På den måde er samarbejdet en betingelse for konkurrencen,” siger Liv Torunn Grindheim.

Hun oplevede, at det især var i situationer, hvor børnene overskred de uskrevne regler, at pædagogerne greb ind i legen – ellers var den i høj grad styret af børnene selv.

VIGTIGE BRIKKER. Netop friheden til selv at definere, hvordan man spiller, ser Liv Torunn Grindheim som en betingelse for, at børnene får et demokratisk udbytte. Børnene får mulighed for at styre aktiviteten på deres egen måde, fordi de ofte lægger puslespil uden voksne.

”Pædagoger kan sagtens deltage, men de skal huske, at børnene skal kunne udforme deres egne regler og ikke mindst have mulighed for at gå til og fra aktiviteten, hvis den skal være demokratisk dannende,” siger Liv Torunn Grindheim. Hun mener, at der er potentiale for demokratisk dannelse i mange andre hverdagsituationer end puslespillet.

”Ofte tænker vi, at aktiviteten skal være fri og åben og give børnene et hav af valgmuligheder, for at den kan være demokratisk dannende. Men puslespillet viser, at det måske ikke altid er det bedste. Måske kan vi også i strukturerede sammenhænge skabe

”Børnene sagde ’Århh, vi vandt’, når de var færdige med puslespillet. Ikke ’jeg vandt’, men ’vi vandt’. Puslespillet blev en udfordring, de havde overvundet i fællesskab.”

Liv Torunn Grindheim.

yderligere medvirken, hvis vi er åbne for at bruge tingene på andre måder, end de oprindeligt var tænkt,” siger hun.

At arbejdet med børns medinddragelse og demokratiske dannelse kan foregå på mange forskellige måder, understreges af Svein Ole Sataøens undersøgelse af brugen af perler og perleplader i børnehaven, som også er en del af det norske forskningsprojekt. Selv om perlepladelegens primære formål er at fungere som en rolig hyggeaktivitet, der styrker børnenes kreative sider og finmotorik, er der også her rum for, at børnene kan træne sociale og demokratiske færdigheder.

Når børnene er fælles om at komme perler på perlepladerne eller sidder ved siden af hinanden med hver sin perleplade, rummer situationen mange af de samme aspekter som puslespillet. Ved at deltage i legen med perlerne kan barnet opleve at være en del af et fællesskab, hvor forhandling af meningen er et bærende element og dermed en vigtig brik i den demokratiske dannelse. ●

LIV TORUNN GRINDHEIM

Ph.d. og førsteamanuensis på Senter

for utdanningsforskning ved Høgskolen i Bergen.

Hun beskæftiger sig især med børns deltagelse og demokratiske dannelse i børnehaven og har blandt andet skrevet artiklen Puslespel som utgangspunkt for demokratisk dannende praksiser i barnehagen?

Er du medlem af BUPL, kan du søge
op til 100.000 kr. til et udviklingsprojekt i din institution

BUPL'S UDVIKLINGSPULJE

Udviklingsprojekterne skal ligge inden
for disse temaer.

1. Kreativitet og bevægelse
2. Forældresamarbejde
3. Organisering af det pædagogiske arbejde

Du kan også hente ansøgningskemaet og
finde mere information på bupl.dk/forskning

Ansøgningsfristerne for 2015/2016 er:

- 15. maj 2015
- 15. september 2015
- 15. januar 2016
- 15. maj 2016
- 15. september 2016

Her er et par eksempler på tidligere projekter:

Kreativitet i leg og bevægelse

I projektet undersøgte pædagogerne i Børnehuset Troldehøj sammen med børnene, hvordan de kunne indrette legepladsen, så den i højere grad lagde op til bevægelse og kreativ udfoldelse.

**Digital kultur og pædagogisk praksis
i 0-6 års institutioner**

Projektet søgte at udvikle børnenes kritiske refleksion over brugen af elektronik såsom computer og tablets. Børnene var blandt andet på 'geocaching' og tog billeder, som de redigerede efterfølgende.

Wellness i børnehøjde

Skave Børnehus gennemførte et udviklingsforløb, hvor de via forskellige wellness-initiativer arbejdede med at forebygge stress hos børnene. De arbejdede blandt andet med fodbad, berøringsmassage og mindfulness.

Drama og fællesskaber

Institutionen Pakhuset undersøgte, hvordan teater kan styrke børnefællesskaber. Børnene var igennem et forløb, hvor de blandt andet øvede musik, sang og dramateknikker for til sidst at fremføre en teaterforestilling for forældre, venner, skolebørn og personale.

Du kan finde artikler, billeder og rapporter fra projekterne her: bupl.dk/udviklingsprojekter

B U P L

